

Павлюк Р.О.,

старший викладач кафедри іноземних мов і методик їх навчання Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

ПОЛІКУЛЬТУРИЗАЦІЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Розглянено процес полікультуризації іноземного мовленнєвого розвитку особистості майбутнього педагога. Визначено основні погляди науковців на процес полікультуризації освіти, завдання, зміст та форми впровадження ідей гармонійного розвитку особистості у цьому руслі.

Ключові слова: полікультуризація, полікультурна компетентність, іноземне мовлення, мовленнєвий розвиток, іноземна мовленнєва комунікація, професійна підготовка.

У період оновлення всіх аспектів життєдіяльності суспільства й реалізації Державної національної програми «Освіта: Україна ХХІ століття» об'єктивний рівень професійної підготовки майбутнього фахівця визначається сформованістю його полікультурної компетентності. Одне з центральних місць у культурному й державному становленні України займає рівень культури володіння іноземною мовою як засобом міжнаціонального спілкування. Тому одним із пріоритетних питань сьогодення є вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах.

В умовах спрямування вищої школи на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією особливого значення для полікультуризації іноземного мовленнєвого розвитку особистості майбутнього педагога набуває оновлення

змісту у вищих освітніх закладах. Одним із важливих напрямків цієї стратегії є полікультуризація іншомовного мовленнєвого розвитку майбутніх викладачів іноземних мов.

Результатом інтенсивного розвитку філософії освіти наприкінці ХХ століття стає розгляд освіти з погляду культуротворчого процесу, який забезпечував би перетворення людини в «носія культури». Такий підхід до навчання підкреслюється ще і загостренням соціального замовлення суспільства на підвищення рівня мовленнєвої культури професійного спілкування таких фахівців, що й зумовлює актуальність і переосмислення як загальноосвітніх, так і предметних цілей. Виділення широких гуманістичних орієнтирів освіти природно спричиняє висування на перший план загальнокультурного й духовно-морального розвитку та виховання особистості. Відтак завданням вищої школи України є не лише підготовка спеціалістів відповідного профілю, а й формування особистості громадянина, свідомого учасника державотворчих, а також світових процесів. Виховання «людини культури» – кінцева мета навчального процесу, запорука й умова формування професійної компетентності студента, реалізація його в суспільстві як особистості й фахівця [1].

Несформованість полікультурної компетентності викладача гальмує особистісне зростання студентів, негативно впливає на ефективність усього освітнього процесу. У зв'язку з цим проблема осмислення такої інтегративної якості особистості набуває особливої значущості й потребує нагального розв'язання. Якщо полікультуризація іншомовного мовленнєвого розвитку спеціально не здійснюється, то епізодичне усвідомлення цього важливого процесу в педагогічній практиці відбувається неефективно й повільно. Отже, у статті ми поставили за мету з'ясувати напрями роботи з полікультуризації іншомовного мовленнєвого розвитку студентів шляхом усвідомлення особистісних якостей.

Аналізуючи визначення компетентності різними вченими, такими як І. Васютенкова, В. Болотов, В. Серіков, А. Овчарук, І. Тараненко, Г. Фрейман

та іншими, можна зробити висновок, що полікультуризацію варто розглядати як систему взаємозалежних і взаємозумовлених знань, умінь, навичок, здібностей, досвіду й особистісних якостей сучасного викладача, які спричиняють можливість ефективно соціалізуватися в різних сферах полікультурного суспільства. Отже, роблячи опертя на думку І. Васютенкової, полікультуризації іншомовного мовленнєвого розвитку особистості містить у собі кілька напрямів [1]:

- формування культури знань, що передбачає належний рівень ознайомлення з культурним надбанням цивілізації й дозволяє адекватно здійснювати активну творчу діяльність у полікультурному просторі;
- розвиток культури поведінки, видів і форм відповідно до полікультурного середовища;
- формування емоційної культури відповідно до полікультурного середовища;
- формування культури саморозвитку в полікультурному середовищі.

Названі напрями взаємозумовлюють і взаємодоповнюють один одного. Знання про особливості полікультурного середовища дозволили виділити види й форми діяльності. Висока емоційна культура й позитивна мотивація дозволяють долати можливі негативні наслідки взаємодії під час діалогічного спілкування. Здатність до самореалізації, саморозвитку й самовдосконалення є необхідною умовою особистісної мобільності й можливості знайти шляхи конструктивної взаємодії.

Зрештою, можна констатувати, що процес освіти повинен бути зорієнтований на три умови: навчання, розвиток й виховання. Ефективність полікультуризації іншомовного мовленнєвого спілкування залежить від усвідомлення студентами процесів, а також спрямованості на спільний результат. Отже, навчально-виховний процес у вищих гуманітарних закладах повинен бути спрямований на вивчення іноземної мови та пізнання історії, удосконалення іншомовного спілкування, традицій, культури мовлення, що

сприятиме передусім полікультуризації іншомовного мовленнєвого спілкування майбутніх викладачів іноземних мов.

Аналіз наукових праць таких вчених як І. Бессарабова, І. Васютенкова, Л. Данілова, А. Джуринський, Л. Перетяга, С. Сисоєва, К. Юр'єва та інших свідчить, що процес полікультуризації іншомовного мовленнєвого розвитку особистості майбутніх викладачів іноземних мов набуває у сучасних умовах нового трактування. Під полікультуризацією розуміється комплексна якісна характеристика, результативний блок, сформований через знання не тільки рідної, але й інших культур, вміння застосовувати свої знання у процесі міжкультурної комунікації, досвід міжкультурного спілкування, толерантне ставлення до представників інших культур, поведінкові реакції в умовах міжкультурного спілкування.

Проте, незважаючи на теоретичне обґрунтування культурологічних концепцій індивідуально-орієнтованої освіти, варто констатувати неспроможність сучасних навчальних закладів у реалізації цих положень повною мірою. На думку багатьох науковців (В. Болотов, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко, С. Трубачова, Л. Парашенко та інших), труднощі обумовлені перевагою когнітивного змісту освіти, а також недостатня увага викладачів до розв'язання оновлених професійних завдань, як наслідок неготовність майбутнього педагога до професійно-особистісного самовизначення. Ці недоліки зумовлюють постійне аналітичне осмислення проблеми компетентності майбутнього викладача як ключового суб'єкта, покликаного здійснювати соціальне замовлення суспільства на підвищення рівня культури професійного спілкування фахівців. У зв'язку з цим полікультуризація є предметом дослідження багатьох сучасних педагогів, психологів, соціологів.

Взагалі полікультурне виховання зорієнтоване на виховання індивіда, який зберігає свою соціально-культурну ідентичність, який прагне до розуміння інших культур, який поважає інші культурно-етнічні спільності, який уміє жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей,

рас, вірувань, який готовий до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному і багатонаціональному середовищі.

Цілями полікультурного виховання є толерантність, взаємообмін, взаємодія, активна солідарність, розуміння. Полікультурне виховання - це процес цілеспрямованої соціалізації студентської молоді, спрямований на оволодіння системою національних і загальнолюдських культурних цінностей, формування комунікативних умінь, що дозволяють студентам здійснювати інтенсивну міжкультурну взаємодію, розуміти інші культури, толерантно ставитися до їх носіїв.

Полікультурне виховання забезпечує:

- засвоєння зразків і цінностей національної та світової культури, культурно-історичного та соціального досвіду різних держав і народів;

- формування соціально-настановчих та ціннісно-орієнтованих схильностей студентської молоді до інтеркультурної комунікації та обміну, розвиток толерантності відносно інших суспільств, народів, культур і соціальних груп;

- активну соціальну взаємодію з представниками різних культур при збереженні власної культурної ідентичності.

Зміст полікультурного виховання зорієнтований на створення умов для соціально-культурної ідентифікації особистості, яка визначає її статус під час участі в міжкультурному діалозі та забезпечує її первинним досвідом вивчення культури, на формування уявлень про культурно-етнічну різноманітність світу як у просторі, так і в часі; на виховання терпимості та поваги права кожного народу зберігати свою культурну самобутність; на оснащення студента поняттєвим апаратом, який забезпечує можливість найбільш повного опису полікультурного середовища; на розуміння студентами технологій реконструкції цінностей культурних спільностей, які беруть участь у діалозі, що є першим кроком до розуміння мотивів, настанов і упереджень учасників діалогу культур; на розвиток у студентів здібностей до критичного засвоєння полікультурної реальності.

У процесі планування змісту полікультурного виховання необхідно брати до уваги соціокультурну специфіку середовища, в якому знаходяться студенти, та їхні індивідуальні особливості.

Специфіка методів полікультурного виховання визначається діалогічним характером функціонування та розвитку культури, рівнем етнокультурної ідентифікації студента, рівнем знань про полікультурне середовище, їхньою емоційною культурою та культурою поведінки, що потребують використання активних методів: бесіда, дискусія, діалог, моделювання, проектування, реконструкція, рефлексивні методи, рольові ігри.

Метою реалізації полікультурної освіти є на учіння студентів толерантному ставленню до множини цінностей, що існують у світі й відрізняються від їхніх власних. При цьому треба будувати педагогічну діяльність таким чином, щоб учням було зрозуміло: до будь-яких цінностей, які походять із традицій народу треба ставитися уважно й бережливо, оскільки в них вміщено досвід і мудрість цілого народу [2].

З усього сказаного можна зробити висновок, що стратегічні цілі педагогічної освіти мають бути представлені таким чином:

- розвиток конкурентоспроможної, творчої особистості-інтелігента в контексті служіння собі й полікультурному суспільству;
- включення студента до соціально-ціннісної педагогічної діяльності, що дозволяє набути професійного досвіду міжкультурної взаємодії на рівні ВНЗ;
- розвиток мислительних здібностей, доведення їх до рівня узагальнень, розвиток ментальності суспільства;
- створення умов для інтенсивного протікання всіх процесів "самості": самовизначення, самореалізації, самоствердження, самоаналізу, самокорекції та ін.

Таким чином, перед педагогічною освітою з позиції її полікультурного компонента ставиться триєдине завдання:

- забезпечення історичної наступності поколінь, збереження, поширення й розвиток національної культури, виховання бережливого ставлення до історичної й культурної спадщини народів;

- виховання патріотів, громадян правової, демократичної держави, здатних до соціалізації в умовах громадянського суспільства, наділених високим рівнем моральності, національною й конфесійною толерантністю, шанобливим ставленням до мови, традицій, культури інших народів світу;

- формування культури миру й міжособистісних стосунків.

Розглядаючи цінності як основні освітні цілі, необхідно враховувати сучасну соціокультурну ситуацію, зумовлену економічною й духовною кризою, які виражаються таким чином:

- гіпертрофоване уявлення щодо ролі й значення грошей, фетишизм, орієнтація на особистісне матеріальне благополуччя за будь-яку ціну;

- недооцінка, а почасти й зневажливе ставлення до національно-культурних цінностей, сліпе, часто бездумне поклоніння перед зарубіжними зразками культури;

- недооцінка доброти, совісливості, милосердя та інших моральних якостей.

З усього перерахованого вище можна зробити висновок, що суттєву роль у педагогічній освіті відіграє полікультуризація, яка передбачає вивчення загальнолюдських цінностей та світової культури. Складовими загальнолюдської культури є цінності, у яких відображено людські відносини, вірування й життєвий досвід численних етнічних груп і культур, що визначають наш погляд на світ, впливають на наші рішення й вчинки в будь-якій сфері життєдіяльності.

ДЖЕРЕЛА

1. Васютенкова И.В. Личностный компонент – основа профессионального развития учителя иностранного языка / И.В. Васютенкова // Взаимодействие личности, общества и образования в современных

социокультурных условиях: межвуз. сб. науч. тр. – СПб. : ЛОИРО, 2005. – 474 с.

2. Кузьмин М.Н. Образование в условиях полиэтнической и поликультурной России / М.Н. Кузьмин // Педагогика. – 1999. – № 6. – С. 3 – 11.

Павлюк Роман Александрович

Поликультуризация иноязычного коммуникативного развития личности будущего педагога

Рассмотрен процесс поликультуризации иноязычного коммуникативного развития личности будущего педагога. Обозначены основные взгляды ученых на процесс поликультуризации образования, задания, содержание и формы внедрения идей гармоничного развития личности в данном контексте.

Ключевые слова: поликультуризация, поликультурная компетентность, иностранное говорение, коммуникативное развитие, иноязычная коммуникация, профессиональная подготовка.

Roman Pavlyuk

Polyculturisation of foreign-language-speaking development of personality of future teacher

The process of polyculturisation of foreign-language-speaking development of personality of future teacher is looked through. The main thoughts of scientists about the process of polyculturisation of education, its tasks, contest and forms of becoming established the idea of harmony development of personality in this field are given.

Keywords: polyculturisation, polycultural competence, foreign-language-speaking, language-speaking development, foreign-language-speaking communication, professional preparation.